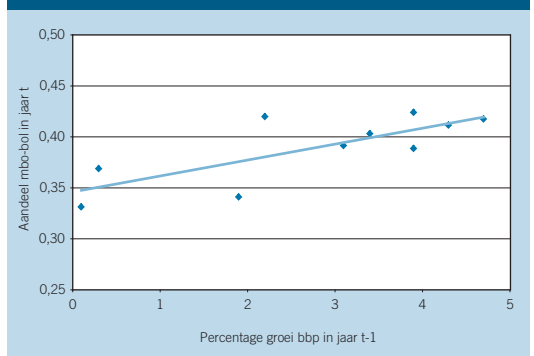

Gedwongen verschuiving van bbl naar bol

Leerlingen die kiezen voor het mbo hebben een tweetal opties: het volgen van een opleiding in de beroepsopleidende leerweg (mbo-bol) of het volgen van een opleiding in de beroepsbegeleidende leerweg (mbo-bbl). Het aandeel mbo-bbl-opleidingsplaatsen in het totale aantal mbo-pleaatsen is daarbij positief gecorreleerd met de economische groei in Nederland. Een economische recessie, zoals deze eind 2008 inzette, verlaagt het aanbod aan mbo-bbl-leerplaatsen die bij bedrijven beschikbaar zijn: bedrijven die in economisch zwaar weer terechtkomen, zullen immers minder snel nieuwe leerlingen aannemen. Ervan uitgaand dat de groei in de economie zich binnen een jaar manifesteert in eventuele aanpassingen bij bedrijven, zal het aandeel van mbo-bbl niet alleen in 2009 maar ook in 2010 en, afhankelijk van de economische situatie in 2010, in 2011 onder druk komen te staan. De keuzemogelijkheden voor jongeren om de gewenste opleiding in het mbo te volgen, worden daardoor sterk ingeperkt. Jongeren die geen mbo-bbl-opleidingsplaats kunnen vinden, verlaten mogelijk het onderwijs zonder startkwalificatie. Daarnaast hebben deze jongeren natuurlijk de optie om een opleiding in het mbo-bol te volgen. Een afname van het aantal leerlingen dat een opleiding in het mbo-bbl volgt, gaat daarom deels gepaard met een toename van het aantal leerlingen dat een vergelijkbare opleiding in het mbo-bol volgt. Deze verschuiving van mbo-bbl naar mbo-bol kan in de volgende periode tot een aantal ernstige gevolgen leiden. Jongeren die de keuze voor een mbo-bol-opleiding in plaats van een mbo-bbl-opleiding als een gedwongen keuze ervaren beginnen met verminderde motivatie aan de opleiding. Hierdoor lopen zij een verhoogd risico om de opleiding vroegtijdig weer te verlaten. Door het weg-

vallen van mbo-bbl-opleidingsplaatsen en de daarbij verplichte sollicitatieprocedure wordt ook het studiekeuzegedrag minder stringent. Jongeren die voor een opleiding kiezen worden immers niet meer door een bedrijf op geschiktheid getest. Hiermee lopen ze een verhoogd risico op een foutieve studiekeuze, met alle gevolgen van dien. Een gedwongen verschuiving van bbl naar bol kan daarmee in nabije toekomst tot een hoger aantal voortijdige schoolverlaters leiden.

Relatie tussen economische groei en aandeel mbo-bbl in mbo (1998-2008).

Bron: OCW, 2007; CBS; bewerking ROA

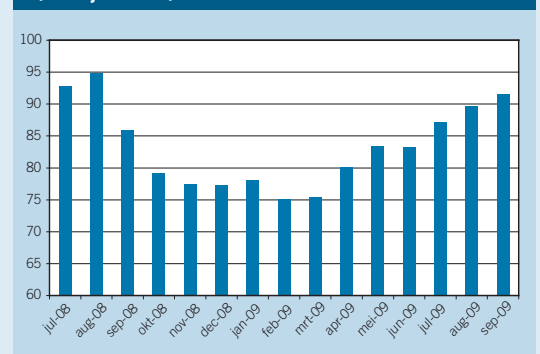
Monetaire Zaken

WIM GOES (DNB)

Beleggingen van particulieren vertonen herstel

Nederlandse particuliere beleggers hebben gedurende de malaise op de effectenbeurs vanaf juli 2008 tot en met maart 2009 hun in effecten belegde vermogen met 20 miljard euro zien afnemen, ruim een vijfde van de waarde van hun effectenportefeuille. De beleggingen bereikten in maart een dieptepunt van 75 miljard euro. Sindsdien heeft het beursklimaat weer een verbetering laten zien. Hierdoor is de effectenportefeuille van de particuliere belegger weer opgelopen naar 90 miljard euro in september, het hoogste niveau sinds de verdieping van de crisis na het faillissement van Lehman Brothers een jaar geleden. De Nederlandse effectenbeurs vertoont sinds het voorjaar 2009 een oplopende lijn, de AEX-index steeg tussen maart en september van 210 punten naar ruim 300 punten, zo'n 45%. Hierdoor is de waarde van de AEX-fondsen die Nederlandse particulieren zelf, buiten de beleggingsfondsen, in handen hebben, met ruim 4 miljard euro toegenomen tot zo'n 14 miljard euro. Particuliere beleggers verkochten in die periode voor een bedrag van per saldo 370 miljoen euro aan beleggingen in AEX-fondsen. Gedurende de sterke daling van de AEX-index hadden ze juist voor bijna 950 miljoen euro aan fondsen aangekocht. Voornamelijk de handel in de aandelen van financiële concerns, zoals ING Groep en Aegon, is verantwoordelijk voor dit patroon. De koers van het aandeel van ING Groep bereikte in maart een dieptepunt van 2,50 euro per aandeel, maar dit fonds noteerde eind september een waarde van 12,20 euro per aandeel. Dit zou kunnen wijzen op een contraire beleggingsstrategie van Nederlandse beleggers ten tijde van de financieel-economische crisis: bijkopen als de koersen dalen, verkopen als de koersen stijgen. Momenteel bedraagt de AEX-portefeuille van particulieren zo'n 4% van de totale marktkapitalisatie van de AEX. Het aandeel Royal Dutch Shell is het meest

Effectenportefeuille Nederlandse particulieren (in miljard euro).

Bron: DNB

populair onder de beleggende particulieren met een bezit van ruim 3 miljard euro, gevolgd door het aandeel ING Groep met 2 miljard euro en het aandeel Unilever met 1 miljard euro.

De beleggingsportefeuille bestond per september voor ongeveer de helft uit beleggingsfondsen, de andere helft is gelijk verdeeld over aandelen en schuldpapier. De directe beleggingen in AEX-fondsen van particulieren maken zo'n 15% van de portefeuille uit.

SINDS 1916

Betalingsbeschermers bij leningen

Tegelijk met een lening kan een consument ook een verzekering afsluiten. Ongeveer een op de vijf consumenten sluit bij een nieuwe hypotheek ook een woonlastenverzekering af, die tijdelijk de hypotheeklasten betaalt bij werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Bijna een kwart van de consumenten die een consumptief krediet sloot, deed dit in combinatie met een betalingsbeschermingsverzekering,

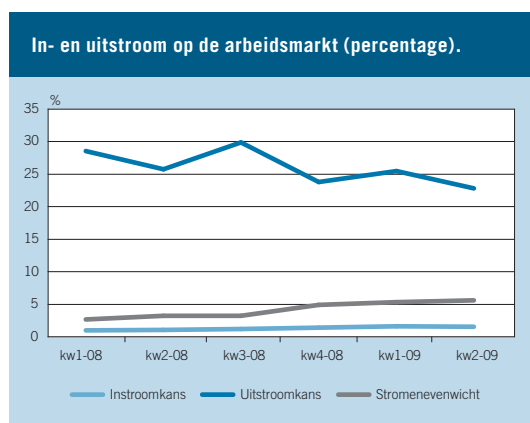
bijvoorbeeld voor arbeidsongeschiktheid of werkloosheid. De verzekeringspremie kan via periodieke, bijvoorbeeld maandelijks, premiebetaling betaald worden of via een koopsom. Bij een koopsom betaalt de klant vooraf in één keer alle verzekeringspremies voor de gehele looptijd. De koopsom kan vaak ook in de lening meegefinancierd worden. Bijna de helft van de woonlastenbeschermers bij een hypotheek wordt met een koopsom betaald. In een kwart van de gevallen wordt de premie meegefinancierd in de hypotheek. Bijna altijd wordt arbeidsongeschiktheid verzekerd en 57% verzekert zowel arbeidsongeschiktheid als werkloosheid met een woonlastenbeschermer. Bijna twee derde van de consumenten die een betalingsbeschermer sluit bij hun consumptief krediet, doet dit via een koopsom en dan meestal meegefinancierd in de lening. De betalingsbeschermer is in de helft van de gevallen een arbeidsongeschiktheidsverzekering. In april 2009 bevatte een derde van de meegesloten verzekeringen een werkloosheidsverzekering, in oktober was dit gestegen naar 44%. Uit onderzoek van de AFM blijkt dat de provisie die aanbieders betalen aan bemiddelaars die deze producten aan de consument verkochten, kan oplopen tot 86% van de koopsom bij betalingbeschermers die worden afgesloten bij een consumptief krediet en tot 71% van de koopsom bij een hypotheek. Per 1 januari 2010 worden betalingsbeschermers onder de regels voor beloningstransparantie gebracht. Dat betekent onder andere dat de bemiddelaar nominale, precontractuele beloningstransparantie moet bieden en dat de provisie passend moet zijn. Een passende provisie komt de kwaliteit van de dienst ten goede en doet geen afbreuk aan de verplichting van de adviseur om zich in te zetten voor het belang van de cliënt.

Percentage huishoudens dat in het afgelopen half jaar een betalingsbeschermer bij een krediet afsloot.			
	Hypotheek	Consumptief krediet	
	apr-09 N=480	apr-09 N=236	okt-09 N=229
Met betalingsbeschermer	19	23	25
Waarvan voor			
Arbeidsongeschiktheid	93	47	56
Werkloosheid	64	33	44
Overlijden	-	77	72
Wijze betaling			
Periodieke premiebetaling	48	35	37
Koopsom	28	15	20
Koopsom meegefinancierd in lening	24	50	43

Bron: AFM Consumentenmonitor

JULES THEEUWES (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)

Arbeidsmarkt

Bron: CBS Statline, bewerking door SEO

Werkloos worden en werk vinden

Het werkloosheidspercentage meet hoeveel werklozen er op enig moment zijn als percentage van de beroepsbevolking. Het is een statisch cijfer. Maar werkloosheid is een dynamisch gegeven. Elke maand verliezen werknemers hun baan en worden werkloos. Ze stromen dan in het werklozenbestand. In diezelfde maand vinden werklozen een baan. Ze stromen uit het werklozenbestand. Het werklozenbestand neemt toe als er meer instroom is dan uitstroom.

SINDS 1916

Sinds kort zijn op CBS Statline gegevens te vinden over de instroom in en uit de werkloosheid per kwartaal. In de eerste drie kwartalen van 2008 was de uitstroom groter dan de instroom en daalde het aantal werklozen. Vanaf het vierde kwartaal was de instroom groter en nam de werkloosheid toe.

Het aantal werklozen dat tijdens een kwartaal uitstroomt naar een baan als percentage van het aantal werklozen in het begin is een maatstaf voor de uitstroomkans in dat kwartaal. In de eerste drie kwartalen van 2008 lag de uitstroomkans in de buurt van 30%, vanaf het vierde kwartaal zakt deze naar 25%. Op vergelijkbare manier kan berekend worden wat de kans is dat een werknemer gedurende een bepaald kwartaal zijn baan verliest en werkloos wordt. Die kans loopt sinds het eerste kwartaal van 2008 gestaag op van ongeveer 0,7% naar 1,3%, ofwel van 1 op de circa 150 werknemers naar bijna 1 op de 80. Wat daarbij opvalt is dat de kans op het vinden van een baan weliswaar minder wordt, maar niet dramatisch minder. De kans op werkloos worden daarentegen neemt veel sterker toe. Die kans begint ook al eerder te stijgen. Baanverlies is tijdens de crisis een groter probleem dan de verminderde kans op het vinden van werk. Een stromenmodel kent een stromenevenwicht. Dat evenwicht ontstaat wanneer de instroom gelijk is aan de uitstroom, want dan blijft het werkloosheidspercentage constant. Met behulp van de instroom- en uitstroomkansen kan voor elk kwartaal berekend worden wat het werkloosheidspercentage corresponderend met het stromenevenwicht is, onder de veronderstelling dat de stroompercentages constant blijven. Dat evenwichtswerkloosheidspercentage lag rond de 3% in het eerste driekwart van 2008 en stijgt naar 5% en meer vanaf het laatste kwartaal van vorig jaar. Dit verschilt niet veel van het feitelijke werkloosheidspercentage dat vorig jaar gemiddeld rond de 3,9% lag en in de loop van dit jaar oploopt naar 5%.